

**Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка:
150 років розвитку**

Монографія

Глухів - 2024

УДК 378.4(477.52-21)ГНПУ
Г 55

*Рекомендовано до друку та розповсюдження вченою радою
Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка
(протокол № 3 від 23 жовтня 2024 року)*

Рецензенти:

Віктор КОЦУР - академік НАПН України; доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії і культури України та спеціальних історичних дисциплін Університету Григорія Сковороди в Переяславі, заступник голови Національної спілки краєзнавців України, заслужений працівник освіти України;

Сергій Дегтярьов – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Сумського державного університету, в.о. голови Сумської обласної організації національної спілки краєзнавців України.

Наукова редакція:

Олександр Курок – доктор історичних наук, професор, в.о. ректора Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Наталія Ткаченко – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Андрій Гриценко – доктор педагогічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту філології та історії Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Г 55 **Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку:** монографія / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. 626 с.

ISBN 978-966-376-130-5

У монографії узагальнено та висвітлено основні віхи діяльності Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка від часів його заснування до сьогодення.

Видання присвячено 150-й річниці з дня заснування закладу і адресовано науково-педагогічним працівникам, здобувачам освіти, історикам та широкому колу читачів.

УДК 378.4(477.52-21)ГНПУ

ISBN 978-966-376-130-5

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024
© ФОП Цьома С.П., 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА..... 7

**РОЗДІЛ 1. ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА: У ПОШУКАХ
ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА..... 9**

*Крижанівський В. М. З історії становлення та розвитку
учительського інституту в Глухові (1874–1954 рр.) 9*

*Гриценко А. П. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в
1954–2000 рр. 36*

*Зінченко В. П. Функціонування Глухівського державного
педагогічного університету у 2001–2009 рр..... 62*

*Біліченко П. Г. Нова доба в становленні Глухівського
національного педагогічного університету імені Олександра
Довженка (2009 р.– сьогодні).....78*

*Хроленко М. В. Традиції та інновації в підготовці майбутніх
педагогів.....95*

*Ткаченко Н. М. До нових наукових вершин та міжнародного
співробітництва108*

**РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЧНА ТА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В
КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА
ДОВЖЕНКА 127**

*Курок В. П., Хоруженко Т. А. Глухівський учительський інститут
як фундатор технологічної освіти в закладах вищої освіти.....127*

*Курок В. П., Гриценко А. П., Ткаченко Н. М. Історія факультету
технологічної і професійної освіти..... 147*

Самусь Т. В. Підготовка педагогів професійного навчання в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка: від історії до сучасності..... 191

Курок В. П., Бурчак С. О. Розвиток творчості майбутнього вчителя як чинник його успішної професійної діяльності в умовах сьогодення..... 207

РОЗДІЛ 3. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОМУ ІНСТИТУТІ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ОСВІТНІХ ЗМІН.....221

Курок О. І. 150-річна традиція підготовки вчителів початкових класів у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка..... 221

Зенченко Т. Ф., Собко В. О., Вишник О. О., Литвинов А. С., Мозуль І. В., Непомняща Г. І., Решетняк В. Ф. Практико-орієнтована методична підготовка вчителів початкових класів: традиції, досвід, інновації..... 241

Бірюк Л. Я., Поліщук В. М., Тюльпа Т. М., Біліченко П. Г. Психолого-педагогічна підготовка фахівців: історичний та сучасний контекст..... 277

РОЗДІЛ 4. ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА В ГЛУХІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА: ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙ312

Мегем О. М. Факультет природничої і фізико-математичної освіти: становлення і розвиток (1874-2001 рр.)..... 312

Луценко О. І., Хлонь Н. В., Сухойваненко Л. М. Міщенко С. М. Біографії-персоналії факультету природничої і фізико-математичної освіти..... 330

Грудинін Б. О. Підготовка вчителів фізики та природознавства до проведення дослідницької діяльності в школі (початок ХХ століття).....368

Коренева І. М. Інноваційні процеси природничо-математичної освіти: сьогодення та перспективи..... 378

РОЗДІЛ 5. ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА406

Гриценко А. П. Історичний аспект виникнення та становлення Навчально-наукового інституту філології та історії.....406

Гоголь Н. В., Гричаник Н. І., Клейменова Т.В., Лучкіна–Загородня Л. В., Медвідь Н. С. Становлення та розвиток фахової підготовки вчителів мовно-літературної освітньої галузі в Навчально-науковому інституті філології та історії..... 432

Гриценко А. П., Прокопчук В.С. Трансформація історичної та суспільствознавчої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка.....469

Заремська І. М. Кафедра іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: від історії до сучасності..... 520

РОЗДІЛ 6. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ НА ФАКУЛЬТЕТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКЦІЇ.....546

Загородня Л. П., Куліш І. Д., Дмитренко А. П., Тітаренко С. А., Марєєва Т. В., Данильченко І. Г., Аторіна В. М., Гордій Н. М., Корякіна І. В., Лісневська Н. В., Лисиця В. В., Барсуковська Г. П. Підготовка фахівців спеціальності «Дошкільна освіта»: минуле і сьогодення..... 546

Хлус Н. О., Гриценко А. П., Курілова В. І., Бутенко Г. О., Синіговець В. І., Цись Д. І., Кузюра Г. М., Петрикей О. О., Редько С. Ю. З історії становлення та розвитку предметної спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка..... 587

Практико-орієнтована методична підготовка вчителів початкових класів: традиції, досвід, інновації

Зенченко Т. Ф.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти*

Собко В. О.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти*

Вишник О. О.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти*

Литвинов А.С.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти*

Мозуль І. В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти*

Непомняща Г. І.,

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії і методики початкової освіти*

Решетняк В. Ф.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти*

Глухівський національний педагогічний університет є одним з провідних вищих педагогічних навчальних закладів в Україні, який здійснює підготовку вчителів для початкової школи. Навчально-науковий інститут педагогіки і психології – найстаріший і один з провідних структурних підрозділів нашого закладу освіти з багаторічним досвідом та історією. Тривалий час наш структурний підрозділ був організаційним центром університету: цікавим є той факт, що факультет є одним з перших в Україні, який у далекому 1956 р. розпочав підготовку вчителів початкових класів з вищою освітою, а сьогодні це сучасний інноваційний структурний підрозділ, який здійснює підготовку фахівців, які реально конкурентноспроможні та затребувані на сучасному ринку праці.

Тут навчаються ті, хто любить дітей. З дітьми молодшого шкільного віку працювати цікаво і складно водночас, адже вони не мають життєвого досвіду, їх потрібно навчити основ наук, навчити думати, аналізувати, творити – і просто бути Людиною. І це надскладне завдання покладено на вчителів початкової

школи, які є носіями духовно-моральних і культурних цінностей, взірцем інтелекту й ерудиції й покликані сіяти знання. На сьогодні в нашій державі значний попит на вчителів початкових класів. Немає жодної області в Україні, де б не працювали на цій посаді наші випускники.

У 1956 р. Глухівський педагогічний інститут розпочав підготовку вчителів початкових класів із вищою освітою. З 1989/1990 н. р. на факультеті початкової освіти (нині – Навчально-науковий інститут педагогіки і психології) було розпочато підготовку вчителів за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання та українська мова і література». У 1991/1992 н. р. було введено ще дві спеціальності – «Педагогіка і методика початкового навчання і музика» та «Педагогіка і методика початкового навчання і біологія», а з 1995/1996 н. р. – спеціальність «Педагогіка і методика початкового навчання та іноземна мова (англійська)», що в подальшому зумовило відкриття нових факультетів.

У березні 1999 р. на базі факультету початкової освіти Глухівського державного педагогічного інституту імені С. М. Сергєєва-Ценського вперше було проведено Всеукраїнську студентську олімпіаду з початкового навчання, що в подальшому стало щорічною традицією. Починаючи з 2002 р., випускники факультету гідно представляють початкову ланку освіти на Всеукраїнському конкурсі «Учитель року» в номінації «Вчитель початкових класів», багато з них стали лауреатами конкурсу.

З 2003 р. по 2012 р. функціонує науково-дослідна лабораторія «Актуальні проблеми комплексної професійної підготовки вчителя початкових класів» під керівництвом доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України М. С. Вашуленка. Щорічно проводяться міжнародні, всеукраїнські й регіональні науково-практичні конференції та науково-методичні семінари, на яких викладачі репрезентують результати своєї педагогічної праці, науково-методичні пошуки, здобутки, новітні педагогічні технології.

Випускники факультету завжди мали високий авторитет і фаховий рівень, і це відомо не лише в Україні, а й за кордоном. І це насамперед завдяки наполегливій праці викладачів. Висококваліфіковані професіонали, творчі особистості педагогічного колективу завжди відзначалися високим фаховим

рівнем, вимогливістю до себе й до студентів, умінням критично мислити, що й передавали своїм студентам.

Зокрема, у різні часи викладачами дисциплін мовно-літературної галузі були: В. О. Горпинич, В. Д. Глущенко, О. Є. Черепанова, А. М. Мукан, Й. М. Казнадзей, А. Т. Гамалій, Никонорова, Л. Й. Мигаль, Є. О. Черепанова, В. М. Куриленко, К. Г. Соп'яненко, В. О. Собко, В. А. Каліш, Г. С. Демидчик; викладач дитячої літератури Г. С. Ковальчук; викладачі іноземної мови Т. Є. Гриценко, Л. Т. Никанорова, Г. А. Саханова, З. М. Єроха, Л. В. Бондаренко.

Атмосфера Глухівського педагогічного інституту надихала викладачів мовно-літературних дисциплін на здійснення ґрунтовних наукових досліджень, зосібна:

А. М. Мукан – перша дослідниця місцевих українських говірок, під час роботи в Глухівському педагогічному інституті (1956–1964) написала й захистила кандидатську дисертацію «Українські наддунайські говірки. Фонетико-граматичні особливості» (нині – завідувачка кафедри мови в Ізмаїльському педінституті);

В. О. Горпинич – у період із серпня 1962 р. по серпень 1966 р. професійно зростав від асистента до декана факультету педагогіки і методики початкової освіти, паралельно активно займався науковою діяльністю;

В. Д. Глущенко – одна з авторок-методистів, яка брала участь у створенні й виданні підручника для початкової школи (читанка для другого класу, яка станом на 1976 р. витримала 17 видань), працювала в Глухівському виші з 1965 по 1986 рр.;

Є. О. Черепанова (Воєводкіна) (1961–1979) опікувалася проблемами топоніміки Чернігівсько-Сумського Полісся (у 1973 р. захистила кандидатську дисертацію).

Окрема важлива сторінка мовно-літературної освітньої галузі Глухівського університету – це Г. С. Ковальчук, науковець і викладач, який навчав майбутніх учителів початкових класів української літератури (1967–2004), декан факультет дошкільного виховання, декан факультету підготовки вчителів початкових класів, проректор з навчальної та наукової роботи, проректор із заочної форми навчання (1981 р. – кандидатська дисертація на тему «Зінаїда Тулуб – автор історичного роману»).

Молоде подружжя Полярушів з 1964 по 1969 рр. працювало в тодішньому Глухівському педінституті педагогами-філологами

вищої школи: Олег Євгенович викладав дитячу літературу, сучасну українську мову і літературу (його дисертаційна робота була спрямована на дослідження проблеми «Довженко і фольклор»), у подальшому (з 1979 р. до 2003 рр.) він довгі роки був ректором Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка; Тамара Іванівна збирала матеріали з топонімії Сумщини, вивчала й опрацьовувала матеріали, зібрані з уст місцевого населення, проводила анкетування, співпрацювала з ученими-ономастами, що знадобилося їй у майбутньому під час написання кандидатської дисертації з української мови.

Яскравими постатями в історії факультету та пам'яті випускників (1952–1985) залишилося й подружжя Казнадзеїв – Йосипа Моїсейовича, кандидата філологічних наук, доцента, дослідника розмовної та діалектної лексики, талановитого вченого й педагога, та Лідії Йосипівни, яка не уявляла свого життя без літератури і вчила студентів її розуміти й любити. Саме з лекцій Казнадзея розпочався науковий шлях Миколи Самійлович Вашуленка, залюбленого в українську мову й безмежно відданого початковій освіті й своїй альма-матер – Глухівському інституту.

Наукову школу доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена Національної академії педагогічних наук України М. С. Вашуленка було засновано 1989 р. в Глухівському педагогічному інституті імені С. М. Сергєєва-Ценського, затверджено рішенням вченої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка від 29 грудня 2016 року, протокол № 7.

Видатний український учений і педагог Микола Самійлович Вашуленко — автор багатьох підручників і посібників, з його іменем пов'язаний розвиток букваристики в Україні. Створені ним букварі перевидаються 45 років і стали хрестоматійними для підручникотворення.

Микола Самійлович підготував 5 докторів і 38 кандидатів наук з методики навчання української мови (8 із них для рідного університету – В. І. Бадер, В. О. Собко, В. А. Каліш, Л. В. Лучкіна, Г. С. Демидчик, О. О. Вишник, О. О. Шрамко (Вишник), Т. Ф. Зенченко, які в різні роки здійснювали й забезпечують до сьогодні якісну професійно-методичну мовну підготовку студентів. Брав участь у роботі багатьох робочих груп і комісій при МОН України. Протягом 10

років він очолював журі на Всеукраїнському конкурсі «Учитель року» в номінації «Початкове навчання».

Протягом 1993–2007 рр. за сумісництвом викладав методику навчання української мови на кафедрі педагогіки і методики початкового навчання Глухівського державного педагогічного університету, з 2008 до 2015 рр. завідував кафедрою теорії та методики початкової освіти, а з 2015 р. до сьогодні — професор цієї кафедри, Почесний професор Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Знаний і авторитетний не лише на вітчизняних теренах, а й за кордоном, він є фахівцем у галузі методики навчання української мови, досліджує проблеми навчання рідної мови в початковій школі. За його наукового керівництва та участі розроблено й впроваджено в освітню практику систему навчання української мови на основі комунікативно-діяльнісного підходу, створено дидактичне та методичне забезпечення реалізації цієї системи в початкових класах. Він є одним з авторів Державного стандарту початкової освіти, і саме його заслуга — створення нормативного базису початкової освіти: Концепції мовної освіти, критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, стандартів, програм, методик, підручників. Більше ніж 45 років витримав численні перевидання «Буквар» (1978–2023), створений М. С. Вашуленком (у складі авторських колективів).

Аспірантка й послідовниця академіка Валентина Олексіївна Собко все своє професійне життя присвятила методичній роботі в університеті, дослідженням, пов'язаним із методикою навчання української мови в початковій школі. З вересня 2001 по 2008 рр. та з листопада 2014 по 2023 рр. Валентина Олексіївна очолювала кафедру теорії та методики початкового навчання, яка об'єднала всіх викладачів методичних дисциплін і як випускова забезпечувала професійно-методичну підготовку майбутніх учителів початкової школи. В. О. Собко – відмінник освіти України, нагороджена почесними грамотами МОН України, Національної академії педагогічних наук, голови Сумської обласної держадміністрації, управління освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації, грамотами Глухівського міськкому та Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, медаллю А. С. Макаренка, Знаком П. Могили, має подяку Президента

України. Сьогодні продовжує на високому професійному рівні викладати методику навчання української мови.

Теплими спогадами оповите ім'я Галини Степанівни Демидчик, професійна діяльність якої була пов'язана факультетом початкової освіти (дисертаційне дослідження, захищене у 2001 р., було спрямоване на розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів засобами службових частин мови). До речі, каліграфії майбутні вчителі із захопленням вчилися саме в неї.

Реалізацію мети мовно-літературної освітньої галузі на високому професійному рівні здійснює і кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, колишня випускниця факультету Ірина Олексіївна Кухарчук, яка успішно поєднує викладання освітніх компонентів як викладач і обов'язки вченого секретаря вченої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Значний пласт мовно-літературної освітньої галузі в історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка відведено й викладачам іноземних мов, з-поміж яких Л. Т. Никонорова (Додопова); Ю. З. Круть (1965–1967), який захистив кандидатську дисертації з питань розвитку повоєнної словацької літератури та подовжував подальшу наукову роботу в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. А вже з 1995 р. на базі факультету початкової освіти було відкрито спеціальність «Початкове навчання та іноземна мова (англійська)». Випускниця першого набору Пінчук Ірина Олександрівна після закінчення закладу почала професійну діяльність на кафедрі іноземних мов, викладаючи англійську мову здобувачам вищої освіти педагогічного факультету (пізніше факультету початкової освіти, а нині – ННІ Педагогіки і психології). Здобуті наукові ступені кандидата педагогічних наук (2012) та доктора педагогічних наук (2021), проведення наукових досліджень з проблем формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки сприяли розвитку методики навчання іноземної мови в початкових класах.

Інтегрувала у своїй професійній діяльності методики мовно-літературної галузі кандидат педагогічних наук, доцент Вишник Олена Олександрівна. Вона захистила дисертацію з методики

мовленнєвого розвитку учнів 1–2 класів (2012), забезпечувала викладання освітніх компонентів з методики і технологій навчання української мови і читання, англійської мови.

З вересня 2001 по 2008 рр. на педагогічному факультеті функціонувала кафедра теорії та методики початкового навчання, яка об'єднала всіх викладачів методичних дисциплін (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент Валентина Олексіївна Собко) і як випускова забезпечувала професійно-методичну підготовку майбутніх учителів початкової школи. З липня 2008 по листопад 2014 рр. підрозділ функціонував як кафедра педагогіки і методики початкової освіти, яку очолював доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України М. С. Вашуленко. З листопада 2014 р. викладання фахових методик, й у тому числі реалізацію мовно-літературної освітньої галузі, забезпечує саме ця кафедра – теорії і методики початкової освіти під керівництвом доцента В. О. Собко.

З 1 вересня 2023 р. кафедру очолює випускниця спеціальності «Початкова освіта та українська мова», аспірантка М. С. Вашуленка, кандидат педагогічних наук (2016), доцент Тетяна Федорівна Зенченко – експерт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (спеціальність 013 Початкова освіта), член журі Всеукраїнського конкурсу «Здорова дитина – здорова нація» (спеціалізація – початкова освіта).

Основною метою роботи кафедри є вдосконалення освітнього процесу з методик навчання предметів у початковій школі відповідно до сучасних вимог підготовки майбутніх спеціалістів у тісній взаємодії з науковцями Відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Національної академії педагогічних наук України, учителями-практиками. Організація діяльності, спрямованої на поєднання теоретичних знань, практично-методичних умінь із педагогічним досвідом, якого набувають студенти під керівництвом досвідчених методистів і вчителів під час педагогічної практики, підвищує якість професійної підготовки, розвиває інтерес до творчої педагогічної діяльності.

Викладачі прагнуть до вдосконалення освітнього процесу, відповідності його рівня вимогам часу: презентують нові освітні програми, удосконалюють навчальні плани, вводять нові освітні компоненти, спрямовані на гуманізацію й гуманітаризацію навчального процесу, розробляють навчальні посібники,

методичні рекомендації, упроваджують у процес навчання інноваційні технології, здійснюють роботу з формування високого професіоналізму майбутніх фахівців, їхнього нового мислення, уміння виробляти індивідуальний стиль педагогічної діяльності, готовності творчо працювати, самовдосконалюватися, попри складнощі і важкі умови реалізації професійної діяльності, долають кризи і підтримують колег і здобувачів освіти в умовах війни.

Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Сучасний вплив людей на природу здійснюється без зайвого перебільшення в планетарному масштабі, тому особливого значення набувають природничо-наукові знання. Сьогоднішньому студенту педагогічного закладу вищої освіти доведеться навчати молоде покоління – його учні будуть нести відповідальність за долю нашої планети в третьому тисячолітті, відтак мають зрозуміти, що єдиний шлях, яким треба рухатися людині у відносинах з природою, – це пізнання її законів з метою їх свідомого використання. Рівень розвитку екологічної культури майбутнього покоління багато в чому залежить від природничо-наукової та методичної підготовки вчителя.

Презентуючи природознавчий аспект досвіду підготовки вчителів початкової школи у Навчально-науковому інституті педагогіки і психології, необхідно згадати педагогічну й методичну спадщину Лідії Кирилівни Нарочної – відомого українського педагога, досвідченого, ерудованого і зацікавленого природою фахівця та висококваліфікованого спеціаліста з методики навчання природознавства, викладача Глухівського національного педагогічного університету.

Це відома українська науковиця в галузі педагогіки та методики викладання природознавства, кандидат педагогічних наук (1971), старший науковий співробітник (1974), заслужений працівник народної освіти України (1994), лауреатка Державної премії України в галузі науки і техніки (1984). З 1948 по 1959 рр. працювала вчителем у школі. З 1959 по 1973 рр. – у науково-дослідному інституті педагогіки молодшим, старшим науковим співробітником. З 1973 по 1999 рр. – доцент, завідувач кафедри природничих наук Глухівського державного педагогічного інституту ім. С. М. Сергєєва-Ценського. Дослідниця проблеми змісту й методів початкового навчання; авторка програм і підручників з природознавства для початкової школи, навчальних

посібників з методики викладання природознавства в педагогічному училищі, методичних посібників для вчителів початкових класів. Вона розробила дидактичні матеріали, діафільми й таблиці з природознавства в початкових класах. Авторка понад 200 наукових і науково-методичних праць, у тому числі підручників з природознавства для початкової школи, навчальних та методичних посібників для вчителів та учнів педучилищ, основні з яких: «Книга для читання з природознавства для 2 класу», «Методика викладання природознавства в початкових класах», «Природознавство. 2 клас», «Природознавство. 3 клас», «Програма з природознавства для 2–3 класів», «Хрестоматія з природознавства для 2–3 класів».

Лідія Кирилівна не тільки залишила методичний доробок з методики навчання природознавства майбутніх учителів початкових класів, а ще довгий час професійного життя віддала Глухівському університету. Історія створення кафедри теорії і методики природничих дисциплін своїм корінням сягає далеких років заснування університету, на той момент – учительського інституту. Серед предметів, що викладали майбутнім учителям міських училищ, були дисципліни природничого спрямування. З початку заснування педагогічного факультету (1956) функціонувала предметно-методична комісія природознавства й ручної праці. У вересні 1974 р. при педагогічному факультеті було створено кафедру природничих дисциплін. З 1980 р. по 1985 р. посаду завідувача кафедри природничих дисциплін обіймала Лідія Кирилівна Нарочна.

Довгі роки професійного життя присвятила методиці викладання природознавства в початковій школі кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри природничих дисциплін, член редакційної колегії журналу «Початкова школа», науковий кореспондент відділу початкового навчання науково-дослідного інституту педагогіки Української РСР Галина Василівна Ковальчук. Працювала у складі координаційної ради України з проблем екологічної освіти, брала активну участь у розробленні концепції екологічної освіти в школах України, авторка понад 100 науково-методичних публікацій у журналах, збірниках з проблем природознавства, екології, зоології та навчальних посібників для студентів педагогічних вишів.

Сьогодні Україна впроваджує нові підходи до освіти, зокрема інтегрований курс «Я досліджую світ» для початкових класів,

який охоплює природничу, громадянську та історичну, соціальну і здоров'язберезувальну освітні галузі. Для регулювання цього процесу і забезпечення його відповідності освітнім стандартам і вимогам розроблено різні нормативні документи. З-поміж ключових документів, які визначають і регулюють викладання означеного інтегрованого курсу в початкових класах Нової української школи, зазначимо Закон України «Про освіту», який встановлює рамки для розвитку інтегрованих курсів у шкільній програмі; навчальну програму «Я досліджую світ» для початкової школи, яка визначає зміст, цілі, завдання та вимоги до навчання з цього курсу; методичні рекомендації з упровадження інтегрованого курсу «Я досліджую світ», які вміщують поради щодо організації навчального процесу, використання методів інтеграції, оцінювання тощо; Концепцію «Нова українська школа» (НУШ), важливу для розуміння загальної стратегії модернізації освіти в Україні, оскільки в ній визначено новий підхід до навчання, передбачено інтеграцію різних галузей, активне використання інтерактивних методик та розвиток творчого потенціалу учнів, стимулювання активного навчання та розвитку учнівської творчості та креативності.

Підготовка вчителів початкової школи в університеті має свої особливості, які варто враховувати:

1) академічна база – заклад освіти має високоякісну академічну базу, яка охоплює сучасні навчальні корпуси, бібліотеку, лабораторії та інші навчальні приміщення, що сприяють ефективному процесу навчання та досліджень;

2) компетентні викладачі: науково-педагогічний склад університету – це досвідчені фахівці з великим педагогічним досвідом, які активно впроваджують сучасні методики навчання та відповідають вимогам сучасної освіти;

3) практична підготовка – студенти отримують можливість пройти практику в різних навчальних закладах, що дозволяє їм отримати практичний досвід роботи з учнями та використання сучасних методик навчання;

4) інноваційні підходи – Глухівський педагогічний університет сприяє розвитку інноваційних підходів до навчання, зокрема використання інтерактивних технологій, інтерактивних методів навчання та інших сучасних методик;

5) підтримка студентів – альма-матер надає студентам підтримку та наставництво під час навчання, сприяючи їхньому професійному зростанню та розвитку як майбутніх учителів.

Підготовка студентів педагогічного закладу вищої освіти до навчання молодших школярів інтегрованого курсу «Я досліджую світ» має свої особливості, спрямовані на підготовку вчителів до реалізації цієї методики в початковій школі, а саме:

– теоретичну основу, у межах якої студенти отримують теоретичні знання про сутність інтегрованого навчання, основні принципи і методики його реалізації в початковій школі, вивчають концепції інтегрованого навчання та аналізують педагогічні моделі, які використовуються для створення і реалізації курсу «Я досліджую світ»;

– методичну підготовку, коли студенти навчаються розробляти інтегровані уроки та навчальні проєкти з використанням різних навчальних предметів і освітніх галузей (наприклад, природознавства, математики, української мови, мистецтва) відповідно до вимог навчальної програми;

– практичну підготовку, спрямовану на практичні заняття в початкових класах, де мають можливість спостерігати за роботою досвідчених учителів, виконувати навчальні завдання разом з учнями;

– розвиток творчості – підготовка вчителів стимулює розвиток творчого мислення та креативних підходів до навчання, що дає їм змогу ефективно впроваджувати інтегрований курс, створювати цікаві та захопливі уроки для учнів;

– оцінювання під час навчання за інтегрованим курсом з використанням різноманітних методик оцінювання, які відповідають особливостям інтегрованого навчання.

Інновації в процесі навчання студентів методики викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» можуть містити різноманітні підходи та методики, спрямовані на покращення розуміння та застосування цієї методики в майбутній педагогічній практиці.

З-поміж них варто виокремити:

– використання технологій, зокрема віртуальних і доповненої реальності, відеоуроків, вебінарів та онлайн-ресурсів, для навчання студентів методики викладання інтегрованого курсу. Це дає змогу студентам отримати доступ до різноманітних матеріалів та інтерактивних інструментів для навчання;

- проєктна діяльність – залучення студентів до проєктної діяльності, де вони розробляють і проводять інтегровані уроки та навчальні проєкти з використанням курсу «Я досліджую світ», що дозволяє студентам отримати практичний досвід планування та виконання навчальних заходів з інтегрованим підходом;

- колаборативне навчання і залучення студентів до нього, де вони спільно працюють над проєктами та завданнями, спілкуючись та обмінюючись ідеями, що сприяє розвитку комунікаційних та співпрацівників навичок, важливих для успішної реалізації інтегрованого підходу в навчанні;

- залучення студентів до процесу рефлексії та самооцінки щодо їхньої роботи над викладанням інтегрованого курсу, що дозволяє студентам критично оцінювати свої досягнення та вдосконалювати свої навички викладання;

- забезпечення підтримки та наставництва від викладачів, учителів-практиків, які мають досвід роботи з інтегрованим підходом у навчанні, що дає змогу студентам отримати професійну підтримку та поради від досвідчених фахівців галузі.

Важливо врахувати кілька ключових аспектів: розуміння концепції інтегрованого навчання (вчитель повинен розуміти його сутність та переваги, а також його відмінності від традиційного підходу, необхідно мати чітке уявлення про те, як інтегрований курс може сприяти розвитку учнів і як він впливає на їхнє навчання та розвиток); знання змісту навчальної програми (вчитель повинен бути ознайомлений з вимогами та змістом навчальної програми для початкової школи, зокрема інтегрованого курсу «Я досліджую світ», має розуміти, які теми та концепції мають бути включені в курс, які навички та компетентності мають опанувати учні); методичні навички (вчитель повинен мати навички планування та проведення інтегрованих уроків та навчальних заходів, що включає вміння обирати відповідні методи та прийоми навчання, розробляти цікаві та змістовні завдання для учнів, а також оцінювати їхні досягнення); уміння працювати в команді (інтегрований курс передбачає співпрацю вчителів різних предметів та спільне планування навчальних заходів, тому вчитель повинен мати навички спільної роботи з колегами та вміння ефективно спілкуватися та співпрацювати з ними); стимулювання творчості та дослідницького мислення учнів (інтегрований курс «Я досліджую світ» сприяє розвитку творчості та дослідницького

підходу до навчання, тому вчитель повинен стимулювати учнів до активного дослідження, пошуку власних відповідей на питання та розвитку критичного мислення).

Підготовку майбутніх учителів початкових класів до викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», набуття широкого спектру знань, умінь, навичок та інших здатностей, які допоможуть ефективно впроваджувати курс, забезпечує випускниця педагогічного факультету кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Ірина Вікторівна Мозуль.

Математична освітня галузь як одна з основних галузей підготовки майбутніх учителів початкової школи в Глухівському національному педагогічному університеті.

Головною метою навчання математики є різносторонній розвиток особистості учня, формування його світоглядних поглядів через використання математичних методів та вмінь. Також важливим є набуття здобувачам початкової освіти математичних та інших ключових умінь, які є необхідними для повсякденного життя та подальшого навчання.

Метою математичної освітньої галузі згідно з Державним стандартом початкової освіти, який набув чинності 2018 р., є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати й моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір [2].

С. О. Скворцова та О. В. Онопрієнко зазначають, що «математика як навчальний предмет має потужні можливості для реалізації завдання розвитку пізнавальних процесів. Саме на математичному змісті можна вчити дітей аналізувати, порівнювати, узагальнювати, класифікувати, відрізнити істотне від неістотного, формулювати гіпотези, перевіряти їх, досліджувати вплив зміни умови математичної задачі на її розв'язання та на очікуваний результат. Здатність логічно опрацьовувати інформацію, одержану різними способами, дозволить школяреві критично оцінити її достовірність; ця звичка спрямована на постійне дослідження, з'ясування залежності очікуваного результату від зміни однієї з вихідних умов. Звичка до прикидки очікуваного результату, а згодом і до його перевірки

допоможе учневі надалі прогнозувати наслідки власних дій у повсякденному і професійному житті» [29, с. 8]. Отже, математична освітня галузь володіє освітнім потенціалом, необхідним для формування предметної математичної і ключових компетентностей у здобувачів початкової освіти.

Методика навчання математичної освітньої галузі є одним з головних освітніх компонентів навчальних планів підготовки майбутніх учителів початкових класів ННІ Педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Методика навчання математичної освітньої галузі» є підготовка студентів до самостійної творчої діяльності за різними підручниками та методичними посібниками з математики для 1–4 класів, формування в майбутніх учителів методико-математичної компетентності та готовності до розв'язання професійних завдань у процесі навчання молодших школярів математики відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти та потреб Нової української школи. Також вона включає в себе цілу низку взаємопов'язаних елементів (мету і завдання, зміст, методику і прийоми, організаційні форми і засоби навчання молодших школярів) і передбачає розв'язання низки завдань. Зокрема, забезпечити ґрунтовне ознайомлення здобувачів вищої освіти з Типовими освітніми програмами для закладів загальної середньої освіти, розробленими під керівництвом О. Савченко, Р. Шияна (для 1–2 та 3–4 класів); чинними підручниками з математики для 1–4 класів, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України; ознайомити студентів із ціллю, завданнями, змістом та особливостями побудови початкового курсу математики; методикою опрацювання основних тем відповідно до очікуваних результатів навчання здобувачів освіти за змістовими лініями математичної освітньої галузі (згідно з Типовими освітніми програмами); структурою уроку математики; відмінностями у вивченні окремих тем за різними навчально-методичними комплектами; сучасними тенденціями розвитку початкової освіти в умовах модернізації її змісту; підготувати здобувачів освіти до моделювання уроків математики в початковій школі та оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів ЗЗСО; формувати в майбутніх учителів початкових класів готовність до самостійного розроблення систем

навчальних завдань; до реалізації здобутих знань та вмінь під час проведення уроків математики за будь-яким навчально-методичним комплектом.

Методика викладання математики, як і будь-яка інша навчальна дисципліна, має свою історію становлення і розвитку. У своїх дослідженнях і висновках вона спирається на філософію, педагогіку, психологію, математику та узагальнений практичний досвід роботи вчителів початкових класів. Вагомий внесок у розвиток навчальної дисципліни внесли викладачі університету.

Корифеєм викладання методики математики в Глухівському учительському інституті для майбутніх вчителів початкових класів був Михайло Васильович Богданович. Його наукова діяльність у галузі розроблення методики викладання математики в початковій школі була спрямована на задоволення нагальних потреб і вимог сучасної йому середньої школи. Вона була підпорядкована вивченню стану викладання актуальних питань, які поставали перед учителями в ході численних реформувань початкової освіти, та розробленню адекватних науково-методичних шляхів їх розв'язання.

Викладацька і наукова діяльність М. В. Богдановича була плідною й різнобічною, її орієнтири змінювалися під впливом зовнішніх обставин, що визначалися напрямами реформування освітньої галузі. Водночас цілі наукової роботи вченого завжди підпорядковувались ідеї сприяння поліпшенню математичної підготовки учнів початкових класів й спрямовувалися на допомогу освітянам, модернізацію змісту математичної освіти в початковій школі. На кожному з етапів її реформування теоретико-методична робота вченого набувала нового змісту, форм і характеру, але сталим залишалось прагнення оновлювати навчальні програми та навчально-методичне забезпечення згідно з досягненнями науки й поліпшувати математичну підготовку учнів початкових класів в Україні.

Суто наукові дослідження вчений поєднував із проведенням великої фахово-громадської та адміністративної роботи: вивчав та аналізував стан викладання математики в школах України, на цій основі формулював рекомендації вчителям щодо поліпшення шкільної математичної освіти, часто виступав із лекціями перед педагогами. Більше 10 років очолював сектор (відділ) початкового навчання в інституті педагогіки Академії педагогічних наук. Саме під його керівництвом колектив сектора

здійснив декілька широкомасштабних досліджень у школах республіки. Брав участь у масштабних дослідженнях із вивчення проблеми переходу початкової школи спочатку на трирічний, а пізніше – чотирирічний (з 6 років) термін навчання. Ним досліджені особливості роботи підготовчих (для 6-річних дітей) класів та класів вирівнювання. Виступив одним із фундаторів фахового журналу «Початкова школа».

Із середини 70-х рр. М. В. Богданович розпочав активну роботу з розроблення національного, україномовного навчального забезпечення змісту математичної освіти молодших школярів. Першим на цьому шляху став підручник із математики для підготовчих класів. У подальшому цей вид науково-методичної роботи з формування компонентів змісту освіти стане провідним у творчості вченого.

Ураховуючи те, що в початкових класах проводять переважно комбіновані уроки з математики, науковець дібрав до підручника вправи для підготовчої роботи до вивчення нового матеріалу, який розглядається на цьому ж уроці або на наступних, для ознайомлення з новим матеріалом, для закріплення отриманих знань чи матеріалу, який вивчався на попередніх уроках. Розробляв зошити з друкованою основою для 1–4 класів з математики, розкриваючи в них актуальні підходи до вивчення математики. Учений вважав, що ці навчальні матеріали є найбільш ефективною «формою дидактичних матеріалів». Він так визначив їх призначення: «...полягає в тому, щоб підвести дітей до осмисленого сприймання нового матеріалу та урізноманітнити форми завдання у закріпленні знань». У зошитах містилися також методичні рекомендації для вчителів щодо їхнього використання в навчальному процесі.

На початку XXI століття учні початкових шкіл України вивчали математику за підручниками М. В. Богдановича, які мали розвивальну спрямованість. З метою розвитку логічного мислення, творчих здібностей, оволодінням уміннями та навичками у підручниках були розміщені завдання з логічним навантаженням і завдання підвищеної складності. У них учням пропонувалося скласти приклади, рівняння та задачі з різними вихідними: заданими числами, арифметичною дією, малюнком, умовою, таблицею, виразом, розв'язанням, питаннями, блок-схемами тощо. Підручники, особливо для 1 класу, містили також

завдання розважального характеру: ігри, цікаві вправи, загадки, лічилки та інші тощо.

Відтак, вважаємо, що Михайла Васильовича з повним правом можна вважати одним з перших вітчизняних популяризаторів математичної науки для дітей молодшого шкільного віку.

Наступницею у викладанні методики математики для вчителів початкових класів у Глухівському державному педагогічному інституті стала Віра Іванівна Мринська – талановитий педагог, провідний методист початкового навчання математики. 40 років вона віддавала свої знання майбутнім учителям початкових класів у рідному виші, створила регіональний кабінет методики математики, розробила прилади для підвищення ефективності засвоєння математики в початкових класах, які демонструвалися на ВДНГ. Її лекції і практичні заняття відзначалися високим науковим і методичним рівнем, творчим підходом до розв'язання проблем методики математики: формування у молодших школярів математичних понять, обґрунтування та побудова системи вправ, розроблення методичних занять тощо.

В. І. Мринська є автором низки методичних посібників для учителів: «Позакласна робота з математики у початкових класах», «Уроки математики у 1–3 класах», «Профорієнтаційна робота на уроках математики в середній школі», «Уроки математики в 4 (3) класі», таблиць з математики для початкових класів тощо. Неодноразово була нагороджена почесними грамотами Міністерства освіти України.

Методику навчання математики у початкових класах викладав і Григорій Павлович Лишенко. Науковець тісно співпрацював з М. В. Богдановичем, був його аспірантом, співавтором підручників з математики для 1–4 класів. Науковець досліджував різні методичні підходи до формування умінь у здобувачів початкової освіти розв'язувати математичні задачі.

Викладання методики навчання математичної освітньої галузі у Навчально-науковому інституті педагогіки і психології здійснює кандидат педагогічних наук Галина Іванівна Непомняща, спрямовуючи його на проактивне впровадження сучасних вимог Нової української школи до навчання математики здобувачів початкової освіти і спираючись на досвід попередніх поколінь.

Розвиток інформатичної освітньої галузі в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. Інформатична освіта відіграє ключову роль у підготовці вчителів початкових класів до роботи із сучасними цифровими технологіями та забезпеченні сталого розвитку освітнього процесу.

Аналіз документації Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка засвідчив, що вперше до навчальних планів підготовки вчителів початкових класів у 1989 р. було введено дисципліну «Обчислювальна техніка і технічні засоби у навчальному процесі». У процесі вивчення дисципліни майбутні вчителі вивчали основи роботи з комп'ютером, операційні системи, основи програмування, використання комп'ютера у навчальному процесі, проблеми та перспективи використання обчислювальної техніки в освіті тощо.

З поширенням комп'ютерів та інтернету в закладах освіти інформатика стала важливим елементом навчальних програм. Здобувачам пропонували курси з використання цифрових технологій в навчанні, створення презентацій, роботи з вебресурсами тощо.

Інформатична освіта в українській школі для учнів 1–4 класів пройшла значний шлях від моменту впровадження до сучасності, і цей шлях відображає еволюцію підходів та методів навчання інформатики. У 2014 р. вперше до навчальних планів підготовки здобувачів освіти за напрямом підготовки 6.010102 Початкова освіта було включено методіку навчання інформатики. Мета навчальної дисципліни: формування у студентів знань, вмінь та навичок, необхідних для навчання основам інформатики та обчислювальної техніки, ефективного використання засобів сучасної інформаційної технології при викладанні інших предметів, для управління освітнім процесом, під час його організації, супроводу, аналізу, коригуванні, для формування через інформатику елементів інформаційної та загальної культури учнів початкових класів, інтеграції навчальних предметів і диференціації навчання, надання навчальній діяльності дослідницького й творчого характеру. Фактичне вивчення методики відповідає впровадженню Концепції Нової української школи (НУШ).

НУШ відкрила нові можливості для інформатичної освіти в початковій школі. Одним із головних завдань стало впровадження

сучасних педагогічних методик та технологій у процес навчання. Зміни в програмі передбачали розвиток інформаційної грамотності, алгоритмічного та проблемного мислення учнів, а також акцентували на важливості інтеграції інформатики з іншими предметами.

З 2016 р. в освітніх програмах підготовки вчителів початкових класів уведено нові освітні компоненти, розроблено навчальні програми з різних напрямів інформатики («Сходинки до інформатики», «Нові інформаційні технології», «Практикум з інформатики» тощо), завданням яких є залучити учнів до свідомого й активного використання інформаційно-комунікаційних технологій. Ці програми передбачали вивчення базових понять і термінів інформатики, основ програмування та робототехніки, використання інтерактивних методів навчання.

Поступово із розвитком НУШ інформатична освіта стала більш інтегрованою та інтердисциплінарною. Уроки інформатики поєднувалися з іншими предметами, щоб допомогти учням краще розуміти взаємозв'язок між різними дисциплінами та використовувати інформаційні технології для вирішення завдань у різних контекстах.

Сучасна інформатична освіта в НУШ активно використовує різноманітні онлайн-ресурси, навчальні платформи та інтерактивні програми для залучення учнів. Вона також враховує сучасні тренди у сфері технологій, такі як штучний інтелект, інтернет речей та кібербезпека, надаючи учням не лише базові навички роботи з комп'ютером, але й розуміння цифрового світу, у якому вони живуть.

Відтак, методика навчання інформатичної освітньої галузі в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка пройшла шлях становлення з моменту впровадження концепції і до сучасності, стала більш доступною, зрозумілою, цікавою та практично орієнтованою для учнів початкових класів.

Напрями розвитку методики навчання інформатичної освітньої галузі в університеті постійно оновлюються відповідно до нормативних документів, потреб і вимог сучасного світу. Зокрема, велику увагу приділено розвитку навичок програмування, які стають дедалі більш важливими у цифрову епоху. Учні вже з початкових класів вивчають основи алгоритмізації та розв'язання проблем за допомогою

програмування. Це допомагає їм розвивати аналітичне мислення та творчий підхід до розв'язання завдань.

Важливим аспектом є розвиток навичок критичного мислення учнів щодо використання інформації з інтернету. Здобувачі освіти вчать пояснювати учням основні поняття кібербезпеки, правила безпечної роботи в інтернеті та важливість захисту особистих даних. Це допомагає сформувати їхню цифрову грамотність та захистити від потенційних загроз в онлайн-середовищі.

У зв'язку зі зростанням інтересу до STEM-освіти (наука, технології, інженерія та математика) інформатична освіта в НУШ також активно сприяє розвитку навичок учнів у цих сферах. Заняття з робототехніки, конструювання, а також вивчення фундаментальних принципів науки та технології роблять навчання цікавим та практично корисним для дітей.

Інформатична освіта в НУШ має за мету підготувати учнів, які не лише володіють базовими навичками роботи з комп'ютером, але й мають глибоке розуміння цифрового світу, здатність критично мислити, швидко адаптуватися до нових технологій та ефективно використовувати їх у навчанні та реальному житті.

Освіта в НУШ також акцентує на розвитку креативності та проблемного мислення. Учні навчаються не лише використовувати програми чи рішення, створені іншими, але й розробляти їх самостійно, шукаючи нові способи вирішення завдань та вдосконалюючи свої навички в процесі творчого експерименту. Це сприяє формуванню в учнів ціннісних орієнтацій у сфері використання технологій, виховує в них відповідальність та етичне ставлення до використання інформаційних ресурсів.

Завдяки постійному вдосконаленню навчальних програм, впровадженню інноваційних методик навчання та підтримці вчителів у процесі професійного зростання інформатична освіта в НУШ стає ще більш ефективною та доступною для учнів. Це сприяє не лише розвитку їхніх інтелектуальних та технічних здібностей, але й формує підґрунтя для подальшої успішної кар'єри в цифровому світі.

Сьогоднішні особливості навчання методики інформатики передбачають зміщення акценту на інтерактивність та індивідуалізацію навчання. Завдяки використанню розумних

технологій, зокрема штучного інтелекту та адаптивних програм, навчання може бути більш ефективним та цікавим для кожного учня, враховувати його індивідуальні потреби та можливості.

Кандидати педагогічних наук, доценти кафедри теорії і методики початкової освіти Олександр Володимирович Ігнатенко та Андрій Сергійович Литвинов (експерт національного агентства із забезпечення якості вищої освіти) забезпечують реалізацію завдань інформатичної освітньої галузі зі збереженням балансу між використанням сучасних технологій та максимальним орієнтуванням на коучинг педагогічних працівників, оскільки майбутні вчителі початкових класів будуть ключовими фігурами в освітньому процесі, відіграватимуть важливу роль у стимулюванні інтересу учнів до інформатики та сприятимуть їхньому особистісному та професійному розвитку.

Методика навчання інформатичної освітньої галузі в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка продовжує еволюціонувати, відповідаючи викликам сучасного світу та здійснюючи підготовку учнів до успішної адаптації в цифровому суспільстві. Це надає їм не лише необхідні знання та навички, але й розвиває креативність, аналітичне мислення та здатність до самостійного навчання, що є важливими складниками успіху в сучасному світі.

Важливим аспектом подальшого розвитку інформатичної освіти в НУШ є забезпечення рівного доступу до цифрової освіти для всіх учнів. Це означає не лише забезпечення належної інфраструктури та доступу до необхідних технологій у всіх школах, але й розроблення програм та ресурсів, які б враховували потреби та можливості різних учнів, включаючи дітей з особливими освітніми потребами.

У майбутньому інформатична освіта може розглядатися в контексті глобальних та міжнародних ініціатив, спрямованих на підвищення цифрової грамотності та інформаційної безпеки серед учнів. Залучення до таких ініціатив дасть українським учням змогу відчувати себе частиною глобальної спільноти та отримати доступ до найновіших технологій та навчальних ресурсів.

Розвиток методики інформатичної освіти передбачає постійне оновлення навчальних програм з урахуванням змін у сфері технологій. Інноваційні підходи, такі як використання віртуальної реальності, розширеної реальності та штучного інтелекту, можуть стати стандартом у навчальному процесі, щоб

зробити навчання більш цікавим та ефективним. Створення додаткових можливостей для участі здобувачів освіти в науково-дослідницьких проєктах, олімпіадах та конкурсах з інформатики та методики навчання інформатики сприяє виявленню та розвитку їхнього потенціалу.

Усі ці напрями розвитку інформатичної освіти в НУШ мають на меті підготувати учнів до життя в сучасному світі, де цифрові технології стають необхідним складником кожної сфери діяльності. Освічені, компетентні та креативні молоді люди, які опанують цінні цифрові навички ще на етапі початкової освіти, зможуть успішно впоратися з викликами майбутнього та приносити користь суспільству в цифрову епоху.

Технологічна освітня галузь. Ідея трудового навчання і виховання бере свій початок з глибокої давнини. У кожному суспільстві завжди існувала необхідність підготовки молодих поколінь до участі в суспільній праці та виробництві. Від давніх часів до сьогоднішнього дня трудове навчання набувало різноманітних форм і змісту, залежно від домінуючих соціальних умов та освітніх ідей. В Україні, як і в усьому світі, трудове виховання формувалося під впливом різних історичних та культурних чинників та не був ізольованим від європейської педагогічної думки: погляди Т. Мора, Т. Кампанелли створювали образ суспільства, де всі члени будуть займатися працею в майстернях та на полях, а також мистецтвом і науками. Жан-Жак Руссо наголошував на важливості ремісничої праці як етапу після здобуття базових навичок ручної праці, Й. Песталоцці не лише пропагував трудове виховання, але й розробив практичні методи його впровадження.

У XVIII столітті розвитку теорії трудового виховання в Україні значно сприяв видатний мислитель, письменник і педагог Григорій Сковорода, який вважав працю природною потребою людини та бачив трудове виховання як засіб створення суспільства, де кожен міг би займатися тим, що йому до вподоби. На початку XIX століття ідеї Сковороди підтримав Олександр Духнович, відомий український педагог, письменник і фольклорист, який розглядав працю не лише як економічний фактор, але і як засіб виховання.

Т. Г. Шевченко вважав працю головним критерієм моральної поведінки і підкреслював її значення для суспільного добра. Його твори («Капітанша», «Княгиня»), малюнки відображали повагу

до праці і прагнення розвивати творчі здібності дітей. Проєкт Кирило-Мефодіївського братства передбачав навчання ремесел, а «Букварь южнорусский» містив прислів'я, що висміювали ледарів, сприяючи вихованню працьовитості.

І. Я. Франко у другій половині XIX та на початку XX століть продовжив розвиток теорії трудового виховання, розглядав працю як основу людського щастя і добробуту, поєднуючи її з освітою, підкреслював значення раннього залучення дітей до праці через гру та ручну працю як засобу всебічного розвитку.

В Україні ручна праця в школах почала запроваджуватися з 1880-х рр. Київське Товариство грамотності ініціювало літні курси з ручної праці для вчителів, що включали виготовлення корисних предметів із деревини. Згодом програми розширювалися, охоплюючи різні види робіт, що сприяло практичному навчанню та розвитку майстерності серед учнів. Українські педагоги Т. Г. Лубенець і Я. Ф. Чепіга активно підтримували ініціативи щодо розробки ручної праці, сприяючи її інтеграції в загальноосвітній курс початкової школи («Проєкт української школи» (1913)).

У період до 1880 р. вивчення ручної праці було запроваджено в Київській, Волинській, Новобузькій, Острозькій і Херсонській вчительських семінаріях та в Глухівському педагогічному інституті (як додатковий предмет).

На початку XX століття в Україні впровадження ручної праці в початковій освіті та підготовка вчителів для цього предмета стали важливими напрямками розвитку освітньої системи. Згідно з проєктом реорганізації учительських інститутів 1905 р. Міністерство народної освіти започатковувало спеціальні курси для підготовки вчителів ручної праці, зокрема й при Глухівському вчительському інституті, для навчання майбутніх педагогів методів викладання ручної праці з метою подальшого ефективного впровадження її в шкільну програму.

У другій половині XIX – на початку XX століть українські педагоги активно розвивали та вдосконалювали систему трудового навчання в початкових школах, зосереджуючи увагу на принципах національної освіти та інтеграції із загальноосвітніми програмами.

За архівними даними, у Глухівському учительському інституті викладачі активно популяризували та викладали ручну працю, зосібна:

Сергій Моїсейович Солошенко (працював у Глухівському учительському інституті з 1890 р. по червень 1906 р.), викладав гімнастику, ручну працю, був наставником відомого композитора Ю. О. Шапоріна;

Іван Володимирович Липницький (червень 1906 р. – літо 1908 р.), викладач ручної праці, з 1 вересня 1910 р. – учитель-інспектор в Жмеринському чотирикласному міському училищі;

Павло Іванович Рева (3 грудня 1908 р. – 1916 р. або 1917 р., 1937 р.), викладач ручної праці, з 1937 р. – помічник директора з господарської роботи та ін.

Загалом, українські педагоги цього періоду активно впроваджували трудове навчання, розвивали програми, що сприяли не лише формуванню практичних навичок, а й загальному розвитку учнів у початкових класах через творчий підхід до викладання та інтеграцію з іншими предметами навчання.

У 1909–1913 рр. під керівництвом М. С. Григоревського Глухівський учительський інститут було перетворено на провідний методичний центр освіти. У 1915 р. Міністерство народної освіти Російської імперії планувало значну реформу шкільної освіти, у рамках якої особлива увага приділялася впровадженню трудового навчання як обов'язкового предмета, було утворено спеціальну комісію з підкомісією з ручної праці, яка провела узагальнення всіх програм з трудового навчання та розробила нові деталізовані програми, що базувалися на операційно-предметній системі, правильному відпрацюванні трудових операцій з урахуванням варіативності списку виробів.

Програма ручної праці містила: пропедевтичний дошкільний курс ручної праці (ліплення, обробку паперу та тканини); етап для учнів 1–3 класів (картонажно-палітурні роботи та обробку деревини); етап для учнів 4–5 класів (обробка металу); ремісничу спеціалізацію для учнів 6–7 класів (виготовлення наочних посібників для навчання основ наук, зокрема фізики й математики).

Ця програма вважалася передовою в галузі трудового навчання свого часу і була результатом найкращих педагогічних і методичних досягнень. Незважаючи на те, що реформу шкільної освіти не було впроваджено через подальші історичні події, саме ця програма трудового навчання стала основою для подальших програм в школах України після революції, яка інтегрувалася з

реформою школи, яка забезпечувала всебічне виховання – розумове, моральне, фізичне, естетичне та політехнічне.

На тлі цих подій особливе місце в історії освіти належить Глухівському педагогічному інституті, викладачі якого активно впроваджували інноваційні методи навчання, особливо у сфері трудового навчання.

З 1950-х рр. почалося впровадження в практику шкіл ручної праці в 1–4 класах і практичних занять у шкільних майстернях для V–VII класів. У той період ручну працю в Глухівському педагогічному інституті викладала Раїса Андріївна Гаврина (працювала з 1967 по 1975 рр.), навчала майбутніх учителів початкових класів не тільки методики трудового навчання, особливостей формування у дітей практичних навичок, інтересу до ручної праці, а й естетичного й мистецького її аспектів, розвитку творчих здібностей.

Безперечно, методика трудового навчання як окрема галузь педагогічної науки охоплює об'єкти вивчення змісту навчального матеріалу, методи навчання, пізнавальну діяльність учнів та результати навчання.

У початкових класах трудова підготовка учнів охоплює широкий спектр завдань, спрямованих на розвиток їхніх навичок, освоєння основ технічного та технологічного мислення, а також формування усвідомлення важливості праці в житті кожної людини.

До основних завдань трудового навчання в початковій школі віднесено, з-поміж інших, формування елементарних трудових навичок, ознайомлення з основами технічного та технологічного знання. Вивчення простих конструкцій, ознайомлення з інструментами і їх правильним використанням, розвиток творчих здібностей через конструювання, підготовка до виконання праці вдома і у сім'ї (йдеться про навчання учнів виконувати корисні та побутові справи, відповідальне ставлення до особистих речей); стимулювання інтересу до різних видів праці, ознайомлення з різноманітними професіями, що базуються на ручній праці і технічному мистецтві тощо.

Трудова підготовка дітей молодшого шкільного віку зазнала значної трансформації від 1870 до 2024 р. Від акценту на ручну працю, зокрема виготовлення корисних предметів з дерева та інших матеріалів, до комплексних методик технологічної освітньої галузі. Спочатку ручна праця слугувала засобом розвитку

практичних навичок і виховання працьовитості, набуття прикладних навичок для опанування суспільно корисного ремесла, поступово інтегруючись із загальноосвітніми предметами. Подальше еволюціонування методики посилювалося сучасними технологіями, цифровими інструментами, що забезпечує всебічний розвиток дітей та підготовку їх до успішної соціалізації в технологічному суспільстві, що зумовлювало різні підходи до методики як до навчальної дисципліни (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Трансформація технологічної та мистецької освітніх галузей у навчальних планах університету

Рік	Дисципліна	Всього /аудиторні /самоств.
1988	Методика трудового обучения з практикумом	120/30/90
1989	Народні та художні промисли УРСР	88/78/10
	Методика трудового виховання з практикумом	
	Методика образотворчого мистецтва з практикумом	
1991	Методика трудового виховання з практикумом	80/12/58
	Методика малювання з практикумом	
	Основи музики з методикою викладання	
1996–1997 рр.	Методика трудового виховання з практикумом	118/78/40
	Методика образотворчого мистецтва з практикумом	
	Основи музичного виховання з методикою викладання	

У Глухівському учительському інституті також заохочувалося ремісництво. Серед обов'язкових предметів була «Ручна праця», яку вважали важливим фактором виховання студентів та підготовки їх до створення навчально-методичних матеріалів, наочних посібників. Студенти практикувалися у випалюванні по дереву, обробці металів, щоб у майбутньому застосовувати ці навички в професійній діяльності та розвитку художнього смаку в своїх учнів.

Сучасна методика трудового навчання в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка вибудована на поєднанні творчих особистостей викладачів з методичним і науковим підґрунтям: митець і дослідник Рзаев Шовги Рамиз-огли (захист кандидатської дисертації з проблем естетичного виховання в 1998 р.), викладачі праці В. І. Гіптенко, І. Ф. Гавриченко, В. Г. Демидчик.

Значний внесок у розвиток методики трудового навчання зробила Ганна Володимирівна Ігнатенко – кандидатом педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва, заступник декана педагогічно-інженерного факультету, декан факультету дистанційно-заочного навчання.

Високий професіоналізм, вимогливість і відповідальність дали змогу нинішньому викладачу методики технологічної освітньої галузі доценту Ользі Олександрівні Вишник не тільки успішно працювати на різних управлінських посадах, а й бути методистом, педагогом, наставником для майбутніх учителів початкових класів. Вона продовжує 70-річні традиції трудового виховання молоді в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка на українських регіональних традиціях та ремеслах.

Мистецька освітня галузь. У другій половині XIX століття у створеній мережі державних та недержавних закладів вищої педагогічної освіти для підготовки вчителів (Феодосійський (1872) та Глухівський (1874) учительські інститути, Ніжинський історико-філологічний інститут князя Безбородька (1875)) з-поміж інших навчальних предметів було передбачено викладання мистецьких дисциплін по 2 години у вільний час (креслення, малювання, співи).

Система художньо-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів охоплювала рисунок вільноручний, геометричний, малювання елементів будівельної конструкції. Спочатку студенти виконували контурні орнаментальні рисунки та вправи на стильове трактування форми листа. Згодом вони переходили до малювання зразків поліхромного та рельєфного орнаменту, вправ на тональну поліхромію, виконання рисунку з натури, гіпсових моделей у різних графічних техніках.

На шпальтах історії мистецького життя Глухова знаходимо згадки про викладачів університету, наприклад, у звіті

попечителя Київського учбового округу за 1893 р. згадується, що інститутський оркестр під керівництвом І. І. Крижановського (викладач співів у Глухівському учительському інституті з 1877 по 1899 р.) брав активну участь у літературних вечорах. Відомо, що оркестр виконував музичні твори за Ф. Калькбреннером та К. Вебером.

Тогочасну мистецьку галузь представлено й викладачами музики Г. Шавандою (вересень 1899 – вересень 1900), М. Стратоновичем (1 жовтня 1900 – серпень 1911), випускником Глухівського інституту 1907 р. Н. Ф. Городовенком – багаторічним керівником Державної хорової капели «Думка» (1919–1937) та хорової групи Ансамблю пісні та танцю УРСР (1937–1942);

викладачами чистописання, креслення та малюнку П. Г. Лебедєвим, О. П. Шапоріним (жовтень 1879 – листопад 1897), син якого, Юрій Олександрович Шапорін, став відомим українським композитором.

Процес навчання був заскладним через недостатню адаптацію навчальних програм до вимог, брак спеціальної та методичної літератури, наочно-ілюстративних матеріалів. Водночас значення мистецтва у формуванні практичних педагогічних умінь учителів оцінювалося високо: на початку ХХ століття під час вступу до учительських інститутів уперше в Україні були запроваджені нові правила відбору абітурієнтів, які передбачали перевірку музикального слуху, голосу та інших музичних здібностей. Подібні вимоги висувалися і до викладацького складу.

Згідно з проектом реорганізації учительських інститутів 1905 р. до обов'язкових мистецьких дисциплін було віднесено малювання, а співам надано статус обов'язкової дисципліни.

Введення мистецьких дисциплін до загальної педагогічної підготовки мало на меті формування педагогічної майстерності з урахуванням фаху. Віднесення музики до обов'язкових предметів було спричинене послабленням впливу церкви на освіту в результаті революційних подій та втратою зв'язку між навчально-виховним процесом у закладах освіти та церковною службою. Спеціальні курси з «домашніх мистецтв» сприяли поглибленню педагогічної спеціалізації майбутніх учителів.

У Глухівському учительському інституті з метою поглиблення загальнопедагогічної підготовки викладалися в якості обов'язкових предметів «Виразне читання», «Історія

мистецтв», «Співи (теорія та хор)», «Музика», додатково функціонували різноманітні гуртки, зокрема, український із власним хором.

З 1905 по 1916 рр. з метою підготовки вчителів до роботи з дітьми різних вікових категорій було розширено зміст та обсяг викладання мистецьких дисциплін у педагогічних закладах, що сприяло підвищенню якості мистецько-педагогічної підготовки та загального рівня освіти в суспільстві.

Високий рівень тогочасних викладачів Глухівського інституту засвідчує ще й досвід, здобутий упродовж професійного шляху, зосібна Ян Батіст (або Ян Якобович) Ступка (червень 1919–1925 рр.) – випускник Празької консерваторії, концертмейстер Одеського театру, хормейстер Українського змішаного хору, очільник дитячого ансамблю, художній консультант чоловічого вокального квартету «Микола Лисенко», хормейстер Державного українського хору, хормейстер «Українського хору» (Прага).

Варто згадати і викладачів музики: В. Д. Саватєєву (1920–1922), С. Л. Пилипенко, Р. М. Лінова – одночасно старшого викладача психології, логіки та анатомії і фізіології дітей шкільного віку (у 1956 р. захистив кандидатську дисертацію із психологічних особливостей письмового мовлення); викладача по класу скрипки, композитора, автора 30 музичних творів О. М. Просцова.; керівника інститутського хору, викладача по класу баяна А. В. Чередника, викладачку по класу баяна, керівника вокального ансамблю «Червона калина», в подальшому – кандидата педагогічних наук, завідувача кафедри педагогіки та психології Р. М. Любиму; викладача по класу баяну О. І. Князева, викладачку по класу фортепіано О. П. Роман.

І звичайно, на глибоку пошану за власний внесок у підготовку майбутніх учителів початкових класів заслуговують яскраві представники сучасної мистецтвознавчої науки – викладачі музики в час незалежної України Є. Л. Коляда, В. М. Мироненко, В. Д. Хоменко, В. І. Карпова – керівник інститутського оркестру народних інструментів у 1994–1995 рр., декан педагогічного факультету П. П. Протас, композитор і співак М. В. Євтушенко, доктори педагогічних наук, педагогині й виконавиці Т. М. Тюльпа, Н. І. Гречаник.

У когорті викладачів малювання Глухівського інституту варто окремим рядком окреслити надбання класного художника III ступеня В. А. Мохова (15 листопада 1897 р. – червень 1924 р.)

– статського радника, нагородженого орденом св. Станіслава III, який водночас експонував свої роботи на петербурзьких художніх виставках, у Товаристві пересувних художніх виставок; Товаристві взаємодопомоги художників; викладачів З. Я. Варченка, Л. П. Лобинцеву, кандидата наук з мистецтвознавства Г. Н. Казилова, які пробуджували у своїх студентах любов до мистецтва, натхнення ним, мотивацію і бажання творити самим.

Одна зі сторінок історії університету містить живописи викладача, художника, учасника міських, обласних, всеукраїнських виставок, члена Національної спілки художників України Івана Михайловича Дедіщева, виваженого й мудрого митця, який усе життя навчав дітей і молодь відчувати красу природи, трансформувати її у своїх творах.

Символом відродження регіональних історичних традицій і культурних надбань Сіверщини як засобу виховання культурної свідомості, духовності студента, майбутнього вчителя початкових класів до сьогодні є учасник багатьох художніх виставок різних рівнів, член Національної спілки художників України, відмінник народної освіти УРСР (1984), заслужений працівник народної освіти України, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Олександр Єгорович Ковальов.

Мистецька галузь, включаючи музику, малювання та співи, зазнала значних змін у Глухівському учительського інституті від дня його заснування і до сьогодні: упродовж десятиліть методики викладання мистецьких дисциплін вдосконалювалися сучасними технологіями та інноваційними підходами до навчання. Ця еволюція забезпечила формування всебічно розвинених особистостей, здатних творчо підходити до навчального процесу, сприяючи естетичному і духовному розвитку учнів. Мистецька підготовка не лише розвиває в майбутніх учителів художні та музичні навички, але й виховує в них здатність до емоційного сприйняття світу, креативність та педагогічну майстерність, що є невід'ємним складником ефективної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Виховний складник підготовки майбутнього вчителя початкових класів у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка: формування національної свідомості. Україна сьогодні веде запеклу боротьбу за свою незалежність, за своє існування. Одним

з найголовніших чинників нашої перемоги в цій боротьбі є національна свідомість громадян. Педагогічний колектив університету глибоко розуміє значущість цього чинника і завжди працював над підготовкою майбутніх учителів до проведення виховної роботи з національно-патріотичного виховання учнівської молоді. Ще в 2000 р. було започатковано роботу над держбюджетною темою «Теорія і практика патріотичного виховання школярів у суверенній Україні» (керівник – академік АПН України Д. О. Тхоржевський, відповідальний виконавець – В. Ф. Решетняк, кандидат педагогічних наук, доцент, «найвитриваліший» декан факультету початкової освіти (близько 13 років обіймав цю посаду)). Метою дослідження було визначено аналіз методологічних засад, концепцій, технологій, методик формування патріотичних почуттів та національної свідомості як їх основи; розроблення методичних рекомендацій практичним педагогічним працівникам (класоводам, вихователям, класним керівникам, вчителям-предметникам) щодо формування національної свідомості як основи патріотичного виховання.

За системоутворювальний фактор прийнято процес формування «культури відношень», який полягає в засвоєнні, актуалізації та адаптації дитиною відповідних цінностей до особистого досвіду, встановленні і реалізації різного роду зв'язків із соціальними, біосоціальними та природними об'єктами, і містить такі компоненти: культуру сприйняття, культуру розуміння, культуру оцінювання об'єкта та культуру впливу на нього, здійсненого відповідно до актуальних національних, моральних, естетичних та інших цінностей культури соціуму.

Основний акцент зроблено на:

- вивченні стану сформованості в учнів почуття патріотизму, національної свідомості, громадянської зрілості, якостей громадянина;
- розробленні програми національного виховання учнів з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей;
- активізації інтересу до культурних надбань українського народу, народних традицій, обрядів, ремесел, особливо пов'язаних з рідним краєм.

До дослідницької роботи долучились не тільки всі кафедри університету, але й районний та міський відділи освіти, учителі району та міста.

У результаті роботи було проведено ґрунтовний аналіз стану проблеми формування національної свідомості як основи патріотичного виховання, зокрема учнів 1–4 класів; розроблено концепції формування національної свідомості як основи патріотичного виховання школярів відповідно до вікових періодів, основні засади, принципи, шляхи і зміст виховання; критерії вивчення рівня сформованості елементів національної свідомості та патріотичного досвіду школярів; розроблено методичні рекомендації щодо формування національної свідомості в процесі позанавчальної діяльності в 1–4 класах за напрямками: національна свідомість; українознавство; екологічна культура; політична культура; естетична культура; фізична культура.

Розроблені методичні рекомендації з формування національної свідомості учнів 1–4 класів у навчальній роботі спрямовано на виховання патріотизму як риси особистості, що набуває сьогодні більшого значення, оскільки є наріжним каменем формування духовної єдності суспільства, в основі якої лежить національна свідомість, стійка громадянська позиція, патріотизм кожного члена суспільства.

Результати науково-дослідної роботи впроваджено в практику роботи шкіл у процесі педагогічних практик студентів, проведення ними навчальних і позанавчальних заходів.

Становленню професійно підготовленого вчителя початкових класів у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка сприяє й освітнє середовище. Так, у 2018 р. на базі факультету початкової освіти відкрито сучасну яскраву лабораторію «Нова українська школа», що повністю відтворює сучасний нушівський клас, має 7 навчальних зон з усім необхідним навчальним і методичним забезпеченням. Такий підхід дає можливість проводити підготовку майбутніх учителів початкових класів в умовах, максимально наближених до реалій школи.

В умовах дистанційного навчання та воєнного стану, коли реалізація освітнього процесу відбувається в онлайн-форматі, до аудиторних занять зі студентами активно долучаються випускники спеціальності «Початкова освіта», а нині – досвідчені вчителі, зосібна перший сертифікований учитель початкових класів Марина Павлівна Шерудило (викладач кафедри теорії і методики початкової освіти за сумісництвом), керівники екзаменаційних комісій для проведення атестацій

бакалаврів і магістрів початкової освіти Тетяна Миколаївна Гапонько, Олена Миколаївна Холіна, Ольга Сергіївна Мешкова та інші, які реалізують найкращі результати засвоєння інноваційних педагогічних технологій, творче формування професійних компетентностей, набутий професійний досвід в інтерактивному освітньому середовищі в межах підготовки майбутніх учителів початкових класів, а також щедро ним діляться зі студентами, популяризують на науково-практичних семінарах та конференціях.

Професійний успіх майбутніх учителів початкових класів, випускників Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, визначається формуванням у них ґрунтовних теоретичних знань і практичних умінь, навичок, чіткого розуміння суті реформ освіти, здатностей ефективно впроваджувати нові ідеї інноваційно-гуманістичної освітньої реформи, відповідально, творчо й креативно працювати, підвищувати свій професійний рівень відповідно до вимог часу та готовності здійснювати освітній процес за принципами Нової української школи в складних сучасних умовах.

Список використаної літератури та джерел

1. Богданович М. В. Резерв підвищення ефективності навчання. *Радянська школа*. 1967. № 10. С. 91–95.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
3. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України : курс лекцій. Київ, 1996. С. 9–10.
4. Шкляр Л. Духовне життя етносу та нації. *Життя етносу: соціокультурні нариси*. Київ, 1997. С. 170.
5. Мала енциклопедія етнології та етнографії. Київ, 1996.
6. Коропецький І. Соціально-політична та економічна моделі сучасної України. *Сучасність*. 1992. № 6. С. 123.
7. Забужко О. С. Філософія української ідеї та європейський контекст. Київ, 1993.
8. Борисенко В. А. До проблеми соціально-економічних факторів феномену державницької школи української історіографії XVII – початку XIX століття. С. 63–64.
9. Попов Б. В. Передмова до книги «Феномен нації: основи життєдіяльності. *Феномен нації: основи життєдіяльності* / за ред. Б. В. Попова. Київ, 1998. С. 3–7.
10. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від античності до початку XX ст.). Київ, 1993. С. 265–269.
11. Виховання національної свідомості особистості : методичні рекомендації / за ред. Д. О. Тхоржевського. Глухів : РВВ ГДПІ, 2001. 148 с.

12. Концепція національного виховання (схвалена Всеукраїнською педагогічною радою працівників освіти 30 червня 1994 року).
13. Шкляр Л. Духовне життя етносу та нації. *Життя етносу: соціокультурні нариси*. Київ, 1997. С. 175–176.
14. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: етнополітологічний аналіз. Київ, 1998.
15. Горовський Ф. Картунов О. Римаренко Ю. Нація. *Етнонаціональний розвиток України: терміни, визначення персоналії* / відп. ред. Ю. І. Римаренко, І. Ф. Курас. Київ, 1993. С.253.
16. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: етнополітологічний аналіз. Київ, 1998. С. 88.
17. Борисенко В. А. До проблеми соціально-економічних факторів феномену державницької школи української історіографії XVII - початку XIX століття. *Глухів і Глухівщина в історії українського національного відродження*. Київ, 1999. С. 63–64.
18. Дашкевич Я. Перегук віків: три погляди на минуле і сучасне України. *Україна: Наука і культура*. Видання АН України, т-во «Знання» України. Київ, 1993. Вип. 26–27.
19. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Львів, 1996.
20. Концепція сучасного національного виховання. *Освіта*. 1996. 18 вересня.
21. Вугрич В. До питання про природу і сутність патріотизму. *Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах* : матеріали науково-практичної конференції. Київ, 1999. С. 8–12.
22. Гнатюк В. Зміст і форми національного виховання учнів. *Рідна школа*. 1999. № 9. С. 17–20.
23. Гнатюк В. Управління системою національного виховання учнів початкових класів. *Початкова школа*. 2000. № 4. С. 1–3.
24. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Початкова школа*. 2001. № 1. С. 28–42.
25. Захарченко В. Надія на вас, учителю. *Урок української*. 2001. № 1. С. 8–13.
26. Кобзар Б., Пустовойтов Є. Педагогічні основи патріотичного виховання школярів. *Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах* : матеріали науково-практичної конференції. Київ, 1999. С. 18–21.
27. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). *Початкова школа*. 2002. № 2. С. 3–5; № 3. С. 1–6.
28. Основи національного виховання. Концептуальні положення / за ред. В. Кузя, Ю. Руденка, З. Сергійчик. Київ, 1993. 149 с.
29. Скворцова С. О., Онопрієнко О.В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 352 с.
30. Сторінки національної методики викладання української мови : конспект лекції для студентів, викладачів, учителів / укл. Н. М. Захлюпана, І. М. Кочан. Львів : ЛДУ, 1993. 36 с.

31. Гнатюк В. Зміст і форми національного виховання учнів. *Рідна школа*. 1999. № 9. С. 17–20.
32. Кононенко П. Концепція національної системи освіти. Київ, 1995. С. 198.
33. Проданенко Т. Підготовка майбутніх учителів до здійснення патріотичного виховання школярів. *Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах* : матеріали науково-практичної конференції. Київ, 1999. С. 97–99.
34. Жайворонюк В. З чорнозему, любистку, з душі невмирущої. Урок української. 2002. № 4. С. 33.
35. Освітняни про мову й освіту. П. Кононенко. *Урок української*. 2001. № 1. С. 14.
36. Основи національного виховання. Концептуальні положення / за ред. В. Кузя, Ю. Руденка, З. Сергійчук. Київ, 1993. 149 с.
37. Кобзар Б., Пустовойтов Є. Педагогічні основи патріотичного виховання школярів. *Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах* : матеріали науково-практичної конференції. Київ, 1999. С. 18–21.